

Disputationes Theologicae

Quatuor Tomis distinctæ: Quibus Univerſa Theologia Scholastica Clare,
Breviter & accuratè explicatur

De Deo, Et De Angelis

Martinon, Jean

Burdegalæ, 1644

Sect. 2. Refutator error Durandi & Nominalium contra doctrinam
præcedentem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73898)

ter intelligit & amat, existunt citra realem productionem: sicut cetera omnia essentialia & communia. Verbum autem & amor notionalia, quæ sunt secunda & tertia persona diuina, producuntur quidem realiter per fecunditatem intelligendi & amandi; non tamen ut formales actus quibus Deus intelligat & amet formaliter: sed ut personæ & substantiæ completæ ac subsistentes, per viam intellectus & voluntatis productæ, tanquam termini fecunditatis actus essentialis vtriusque facultatis.

7 Collige tertio, productionem Verbi, & Spiritus sancti, non esse propter indigentiam intelligendi & volendi, quasi Deus his egeat ut constituatur formaliter intelligens & amans: & quasi Deus per potentiam intelligendi & volendi producat realiter duos actus, quibus constituatur formaliter in esse intelligentis & amantis, illique actus substantiales, & subsistentes, sint Verbum seu filius, & Spiritus sanctus. Nam ut supra dixi, id quo Deus intelligit & amat formaliter, est essentia seu natura communis, nulla ad hoc indigens reali productione vel accessione: sed per seipsam sufficientissima ad omnem intelligibilia & volibilia, æquæ ac ad omnia extra se possibilia. Et alioqui pater non magis esset ac dici posset intelligens, aut amans formaliter, quam possit dici filius aut Spiritus sanctus. Si enim filius esset actus intelligendi, & Spiritus sanctus esset actus amandi: deberent formales, illorum rationes inesse patri, ut per eas constitueretur formaliter, in esse intelligentis & amantis. Denique hic error vulgaris correctus fuit à D. Augustino in semetipso, verbis supra relatis ex libro 15. de Trinit. cap. 7. & lib. 1. retractat. cap. 26. Non est, inquam, productio Verbi, & Spiritus sancti, propter indigentiam intelligendi & volendi, sed propter mirabilem fecunditatem, multo perfectiorem, quam sit fecunditas omnipotentis productivæ ad extra. Licet enim omnipotentia sit essentialis Deo, & nulli alteri perfectioni æquæ bonæ repugnans in eodem supposito: tamen obiectum ad quod est, est infinite minus quam termini illarum fecunditatum, constantibus eis proprietatibus quæ sunt penitus idem cum Deo, & absoluta necessitate ipsi identificantur, constituuntque Deum in esse personali triplici, sine quo non potest existere, & quo ultimo compleitur in seipso & substantialiter. Neque refert quod omnipotentia sit perfectio simplex, non autem vis generandi, aut spirandi. Quia enim omnis perfectio simplex nobilior est quacunque non simplici: ut hoc exemplo clarè liquet, quod v. g. cognitio lapidis ut possibilis, est perfectio simplex: neque enim repugnat meliori, aut æquali, in eodem supposito: & tamen longè inferior est vi ge-

Potentia generandi & spirandi est perfectior omni potentia.

nerandi filium Deum, aut spirandi Spiritum sanctum.

Tertia pars conclusionis, quod processio filij sit generatio, processio verò Spiritus sancti sit spiratio, sequitur ex præcedentibus. Nam de ratione filij propria dicti est ut sit genitus, & ut sit eiusdem naturæ cum genitore. Quare filius diuinus, verè ac proprie sic dictus, debet esse genitus, & eiusdem naturæ cum patre, id est, verus Deus, qui non est nisi vnus. Et quamvis nomen filij generatim non significet, neque exigat ut filius sit eiusdem numero naturæ cum patre: aliunde tamen in diuinis id necessarium est: qua natura diuina non potest numericè multiplicari. Neque id repugnat nomini aut rationi filij & generationis: sed potius ad maiorem perfectionem facit, maioremque similitudinem & coniunctionem generantis cum genito, ut rectè docet S. Thom. 4. contra Gentes cap. 4.

Processio filij est generatio.

Similiter intelligendum est Spiritum sanctum procedere à patre & filio per spirationem, ut definitum fuit in concilio Lugdunensi, cuius verba retulimus initio huius sectionis. Ideoque dicitur Spiritus specialiter, quasi spiratus: non autem ea significatione latiori, quæ spiritus appellatur quacunque substantia immaterialis & incorporea, ut Deus, & angeli, & animæ rationales. Quamvis autem spiratio non significet quod procedens per illam sit eiusdem speciei seu naturæ cum eo à quo procedit, sicut significat generatio: nihilominus Spiritus sanctus, etiã secundum suam proprietatem, & vi suæ processionis, est verus Deus. Quoniam eius proprietates per se ac necessario est eadem res cum natura veri Dei, neque potest aliter se habere: atque ita procedit per fecunditatem actus essentialis diuinæ voluntatis, ut vi suæ processionis non minus accipiat naturam diuinam primò secundum rationem voluntatis, & consequenter secundum omnes alias: quàm filius productus per viam intellectus primò naturam accipiat secundum rationem intelligentiæ, & consequenter secundum omnes alias. Plura de conuenientia & differentia inter vtramque processionem, & cur processio Spiritus sancti non sit generatio, sicut processio filij dicimus inferius, præcipue lect. 9.

Processio Spiritus sancti dicitur spiratio.

SECTIO II.

Refutatur error Durandi, & Nominalium, contra doctrinam præcedentem.

Contra id quod diximus filium procedere per intellectum, & Spiritum sanctum per voluntatem, sentit Durand. in 1. dist. 6. qu. 2. num. 6. & sequentibus, vbi docet filium non produci per actum intellectus, nec Spiritum sanctum per actum voluntatis, sed

10. Durandi argumenta contra notionalitatem sententiam.

Re. 2.

per naturam, quæ ratione prior est in Deo quam intellectus & voluntas. Fundamentum eius est quia dupliciter tantum intelligi potest, quod scilicet in diuinis producat per actum intellectus, & Spiritus sanctus per actum voluntatis. Vno modo, quod isti actus sunt ipsa productiones personarum. Alio modo, quod sint principia productionum. Primum non potest dici, propter tria. Quia productiones personarum sunt actus notionales, & non essentielles. Sed intelligere & velle sunt actus essentielles, & non notionales. 2. Quia cuiusque conuenit actus per quem persona producit, eidem competit producere personam ad quam actus terminatur: sicut cui competit generare, competit producere filium. Sed intelligere & velle competunt omnibus personis diuinis. Ergo omnibus competeret producere filium & Spiritum sanctum. 3. Quia productiones personarum differunt realiter. Sed intelligere & velle non differunt realiter.

Secundum etiam non potest dici, nempe quod sint principia productionum. Quia ex actibus intelligendi & volendi nihil consequitur, ut patet ex 9. Metaph. Ergo non sunt fecundi. Patet ergo, inquit, quod intelligere & velle non sunt productiones personarum, nec principia productionum: sed exclusis à Deo per mentem intellectu & voluntate, cum omnibus actibus suis, adhuc esset in diuinis generatio filij, & spiratio Spiritus sancti. Nimirum quia sunt ex fecunditate nature radicaliter, quam fecunditatem habet ex sua infinitate, & non ex hoc quod est intelligens & volens.

Quod amplius confirmat Durandus, quia secundum idem proportionaliter competit fecunditas creaturis, & Deo. Atqui fecunditas aliquid producendi competit creaturis, non ex hoc quod sint intelligentes & volentes, sed per aliquid prius & communius. Unde virtus generandi competit etiam rebus carentibus intellectu: & ubi reperitur in rebus habentibus intellectum, hoc non est per intelligere & velle. Item, qualis est ordo rei inter differentia realiter: talis est ordo rationis inter differentia secundum rationem. Sed ubi natura, intellectus, & voluntas, differunt realiter, productio est realiter vi natura, & non intellectu & voluntatis: ergo sic est in Deo, in quo ista sunt differentia solum secundum rationem. Hæc Durandus.

Cuius sententia quatenus asserit filium non produci per intellectum, nec Spiritum sanctum per voluntatem, ad hærent Nominales, Gabriel in 1. distinct. 7. quæst. 2. iuncta distinctione 11. quæst. 1. art. 2. Ocam eadem distinct. 11. quæst. 1. & Gregor. in 1. distinct. 13. quæst. vnica, iuncta distinctione 8. quæst. 2. artic. 1. sed alio nixi fundamento, nimirum quia per actum intellectum & voluntatem, aliaque Dei attributa, ne virtualiter quidem & ratione distingui, sed tantum penes nomina & connotata extrinseca. Verum hæc sententia merito damnatur

erroris & temeritatis à Suarez lib. 1. de Trinitate. cap. 5. Vasq. disput. 111. cap. 2. Molin. quæst. 27. artic. 5. disp. 2. Valenti. ip. contro. uersis lib. 2. de Trinitate. cap. 4. Ruis disput. 2. sect. 2. num. 5. & disp. 59. lect. 4. in initio, alii. que antiquioribus, quos isti referunt. Merito, inquam, damnatur, quia repugnat Scripturæ Partibus, & rationibus sumptis ex certis fidei dogmatibus.

Primum enim Scriptura filio tanquam patri & speciale tribuit esse Verbum, ut patet ex pluribus eius locis relatis num. 2. quibus adde filium passim in Scriptura vocari sapientiam Patris, ut Sap. 7. vers. 25. & 26. ubi nomine sapientia intelligi filium exponit ipsemet Apostolus Hebr. 1. vers. 3. ad locum eundem alludens, & partem eius citans. At qui eadem sapientia de se affirmat ex ore altissimi produisse, primogenitam ante omnem creaturam, Ecclesiastici 24. vers. 5. Prodire autem ex ore Dei ab æterno & ante omnem creaturam, est prodire ex ipsius intellectu. Os enim alicuius, est id quod dicit, seu quo loquitur. At Deus ab æterno non dicit nisi intellectu, quo sibi ipsi omnia exprimit, & dicit apud se quicquid est cognoscibile. Itaque filius procedit à patre per intellectum specialiter, habetque ratione sue processions ut sit peculiariter focus diuine intelligentia. Quare causa vocetur proprio & speciali nomine Verbum, & Sapientia genita, verbis supra relatis ex Ioan. 1. v. 1. & 14. & Apoc. 10. v. 14. & 1. Ioan. 5. v. 7. Quibus adde istud Ecclesiastici 1. vers. 5. *Fons sapientia, verbum Dei in excelsis*: Quo loco videtur S. August. ad confirmandum quod filius sit verbum lib. 15. de Trin. cap. 11. Et illud quod Sapientia de se ipsa dicit Proverb. 8. v. 23. & 24. *Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. Nondum erant abyssi, & ego iam iam concepta eram, &c.* Quæ verba sancti Patres communiter intelligunt de filio genito ab æterno, qui ratione sue originis, dicitur specialiter Sapientia & Verbum Patris æterni.

Neque respondeant Durandus & Nominales filium non nisi improprie & accommodatiue appellari Verbum. Nam hæc responsio est plane improbabilis. Tum quia sapit hæresim Arii & Origenis, ut recte ait D. Thom. qu. 34. art. 1. ad 1. Addo & quod magis sapere hæresim Alogianorum. Nam quod improprie tantum & metaphorice dicitur tale, non est vere tale; & verius negatur, quam affirmatur esse tale. Tum etiam quia verba citata Scripturæ valde inepte & irrationabiliter exponuntur de verbo improprie & metaphorice dicto. Nam si cum Ioannes ait, *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, omnia per ipsum facta sunt, &c.* Et *verbum caro factum est*: 1. inquam, licet explicare nomen Verbi toties repetitum, de verbo improprie & metaphorico: pari audacia & temeritate licebit ibidem explicare nomen *Deus, de Deo metaphorice & improprie dicto*: & il-

Gabriel.
Ocam.
Gregor.

Iud. Omnia per ipsum facta sunt, non de vera creatione, sed de metaphorica & apparenti, vel accommodantia. Et illud denique, Verbum caro factum est, de Incarnatione metaphorica. Quod cum sit absurdum & intolerabile, debeantque cetera omnia sumi in sensu proprio: debet pariter nomen Verbi proprie sumi. Quare merito Cyrill. lib. 7. Thesauri cap. 1. fere initio, sic ait: Verbum Ioannes appellat filium, v. hoc nomen quasi proprium, & ipsius esse filij maxime significativum elegisse videatur &c. Vides quomodo ipsum esse filij secundum naturam hoc nomen significat? Adde quod Ioannes eo loco susceperat explicandam contra Cerinthianos, & Ebionitas, filij & Christi divinitatem. Cui intentioni non erat conveniens uti verbis improprie & metaphorice, ipsoque sui Evangelij exordio non nisi verbis improprie explicare duo principalia fidei mysteria, nempe distinctionem personarum divinarum, & Incarnationem Inius ex illis, quam potius debuit proprio & speciali nomine designare. Vnde Cyrill. vbi supra, Frustra, inquit, miramur Evangelistam, & quasi magnum quid proprium tonasset, tonitruum filium appellamus, nisi Verbum quasi proprium, mirabile, & indubitum pronunciasset.

Similiter, si in altero testimonio 1. Ioan. 5. Tres sunt qui testimonium dant in celo &c. nomen Verbi metaphorice exponitur: pariter licentia exponet quis ibidem nomina Patris & Filij & Spiritus sancti, & illud, Hi tres unum sunt. Apoc. verò 19. ante verba illa v. 13. vocabatur nomen eius Verbum Dei; dicitur v. 12. Habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse. Quæ & multa alia ibidem de illo dicuntur, & peculiariter & proprie designandam ipsius personam. Adde præterea commune axioma Theologorum, sumptum ex D. August. lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 10. Scripturæ verba esse in sensu proprio intelligenda, quantum fieri potest: neque ab illo recedendum esse, nisi cogat manifesta absurditas, quando scilicet verborum proprietas neque ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem referri potest. At in præsentibus nihil cogit à verborum proprietate recedere.

Secundò, Sancti Patres idem disertè affirmant, & citata Scripturæ loca in eundem sensum intelligunt, nempe quod filius proprie & specialiter dicatur Verbum, quia per intellectum procedit. Vt Basil. hom. 16. in illud Ioannis, In principio erat Verbum, post medium, vbi sic ait: Cur verbum? Vt quod ex mente procedit, ostendatur. Et Chrysostom. orat. de illo Evangelico Oraculo, In principio erat verbum, quæ habetur tom. 6. novæ editionis, prope initium. Quemadmodum, inquit, mens nostra sermonem vel verbum procreans, nulla id perfectione facit &c. sic etiam omni perfectione vacua est illa, quæ neque dicendo explicari, neque mente comprehendendi potest, divina generatio. Et oratione 9. de illo Abrahami, Pone manum tuam super

femur meum, quæ habetur eodem tom. 6. novæ editionis, sic ait: Quemadmodum se habet sermo ad mentem: sic unigenitus Deus Verbum sese habet ad patrem. Et Cyril. Alexand. lib. 1. in Ioan. cap. 5. circa medium, locum eundem Ioannis exponens: Filius, inquit, appellatur Verbum, ac sapientia: quoniam ex intellectu immediatè atque indivisibiliter est. Et lib. 2. Dialogi de Trin. longè post medium: Mens, inquit, humanæ parit & emittit à seipsa verbum &c. Quo exemplo paulò post explicat generationem filij ex mente Patris. Et Gregor. Nyssen. in epistola contra Apollinarem post medium, elegantè comparat duplicem Christi generationem, ut Verbi, & ut hominis, duplici verbi nostri generationi: Generatur, inquit, in corde, id est, interius in mente Verbum generatione quadam incomprehensibili atque incorporea: manetque intus incognitum. Ac secunda generatione corporea per labra generatur, tuncque omnibus innotescit: sed ab anima tenen quæ ipsum genuit, non auellitur. Vt per duplicem verbi nostri generationem manifestè duas Dei Verbi generationes secundum imaginem & similitudinem ediscamus. Genitus enim est indivisibilis, & inexplicabilis, atque incomprehensibili ratione; ex patre ante secula: eratque incognitus, tanquam in animo quadam apud patrem &c. Gregor. Nazianzen. orat. 36. non longè à fine. Verbum dicitur, quia ita se habet ad patrem, ut sermo ad mentem. Non modò propter generationem, passivè omnis expertem, Verum etiam propter conjunctionem ipsius cum patre, vimque enunciaticam. Quæ postrema verba notanda sunt. August. 15. de Trinit. cap. 6. sub finem: Illic intelligendo conspicimus tanquam dicentem, & Verbum eius, id est, Patrem & filium: atque inde procedentem charitatem utriusque communem, spiritum sanctum. Similia habent Hilarius in libro de Synodis esp. 5. vbi testatur Episcopos Orientales ita loca supra citata Sapientia, & Ecclesiastici, exposuisse; Irenæus lib. 2. contra hæreses, cap. 48. Eusebius, Athanas. Theodoret. Lactant. Ambros. Fulgent. Anselm. & alij, locis relatis à Bellarmino lib. 2. de Christo cap. 17. & à Didaco. Quis disp. 2. sect. 2. & disp. 55. sect. 4. & disp. 57. sect. 3.

Tertiò, dogma fidei, quod duas tantum esse processiones in divinis. Quarum prior est filij à patre solo; Posterior est Spiritus sancti à patre & filio. Adeoque illa est prima; hæc secunda. Nam filius, qui est principium Spiritus sancti, debet prius ratione esse productus, quam Spiritus sanctus quo prior est origine. Eademque de causa Patet, qui est improductus & principium cæterarum personarum, est prima persona Trinitatis: filius est secunda, Spiritus sanctus est tertia. Item prima est generatio: secunda non est generatio, sed spiratio. Atqui sententia Durandi & Nominalium non cohæret cum his fidei dogmatibus. Ergo rejicienda est, meritoque damnatur à Theod.

Cyrl.

Nyssen.

Nazian.

August.

Hilar.

Irenæ.

18.

Idem probatur ratione theologica.

16.

17.

Idem probatur ex Paulibus, Basil.

Chrysost.

Supra num.
53.

logis supra citatis vt temeraria & erronea. Probatum minor. Nam posteo quod filius, & Spiritus sanctus, non procedant per intellectum & voluntatem; nulla potest reddi ratio efficax cur sint duæ processiones in diuinitis, nec plures, nec pauciores: vt fateatur Durand. in 1. dist. 10. q. 2. Neque cur productio filij sit à patre solo, & Spiritus sancti productio sibi ab utroque. Neque cur illa superior: hæc posterior. Nec denique cur illa sit generatio: hæc spiratio. Horum enim omnium ratio non potest aliunde reddi quam ex modo procedendi: filij per viam intellectus, & Spiritus sancti per viam voluntatis, vt patebit suis locis.

Durand.

19.

Fundamentum Nominalium euersum fuit supra disp. 3. sect. 5. 6. & 7. vbi ostendimus Scripturæ, Concilij, Sanctis Patribus, & rationi repugnare.

Soluntur
argumenta
Durand.

Ad primum verò Durandi argumentum, Respondeo actus intelligendi & volendi non esse productiones ipsas, sed esse principia productionum per fecunditatem generandi & spirandi in illis proximè fundatam, seu per se primò illis identificaram. Falsum verò est nihil consequi ex actibus intelligendi & volendi. Nam in creatis producuntur habitus, & species impressæ, per huiusmodi actus, ad facilitatem operandi, & ad recordationem. In diuinis verò excellentissima infinitudo essentia diuinæ intelligentis & volentis, valè ad duplicem illam productionem verbi & amoris personalis, & ad communicationem essentia personis productis.

20.

Ad primam confirmationem Respondeo processiones diuinas esse ex fecunditate natura diuinæ, quatenus ex eius infinitate prouenit vt actus essentialis intelligendi & volendi sint proximè & immediatè fecundi. Nimirum quia illud intelligere & velle, sunt intelligere & velle natura diuinæ ipsi essentialis: natura, inquam, mirabiliter fecunda, communicabilis & identificabilis tribus personis realiter distinctis.

21.

Ad secundam & tertiam confirmationem, dico fecunditatem ad intra competere Deo per aliquid altius, quam conueniat creaturis. Nimirum per actus immanentes, quibus persona producens producit aliam in se ipsa manentem, & velut in sinu suo conceptam. Qui actus immanentes in natura pure intellectuali & immutabili, cuiusmodi est natura diuina, non sunt alij, quam actus intellectus & voluntatis. Porro licet actus illi immanentes sint communes tribus personis: non tamen propterea vis producendi ad intra omnibus competit. Quia vis & fecunditas generandi non est actus intelligendi simpliciter & absolute sumptus: sed prout est determinatus, seu modificatus, & fecundus per proprietatem generantis. Fecunditas quoque spirandi non est actus voluntatis præcisè sumptus, sed vt determinatus seu modificatus & fecundus per proprietatem spiratoris sibi proximè & immediatè

Fecunditas generandi non est actus intelligendi simpliciter & absolute sumptus.

identificaram. Quo sensu debet intelligi, vt verum sit, id quod ait Scotus in 1. dist. 2. q. 7. filium procedere per actum notionalem intelligentia, qui est dicere, non autem per actum essentialem vt talem: & Spiritum sanctum produci non per amorem essentialem quæ talem, vt communem tribus personis: sed per amorem notionalem, id est, vt determinatum seu modificatum, & fecundum proprietate spiratoris. Alioqui verò falsum esset & superfluum, ponere actum intelligendi formaliter, proprium patris singulariter, vltra communem actum intelligendi, quo Deus intelligit perfectissimè omne intelligibile, & eo omni modo quo potest intelligi sine imperfectione. Falsum item est, patrem habere quicquam singulariter sibi proprium præter paternitatem seu proprietatem patris, quæ non est concipienda vt actus formalis intelligendi, sed vt hypostasis relatiuè opposita filio, relatione originis. Similiterque vis spirandi in Patre & filio non est concipienda vt actus formalis volendi: sed vt fecunditas constituens patrem & filium relatiuè oppositos ad Spiritum sanctum, per modum vnius spiratoris.

SECTIO II.

Quomodo stet diuinitas personarum cum processibus?

Ratio dubitandi est primò, quia omne quod producit, ab alio producit. Nihil enim producit à seipso. At nullum ab alio productum est Deus. Deus enim est primum ens, à quo est omne aliud ens. Nullum verò productum est primum ens, sed eatenus est secundum & accessorium. Secundò, produci ab alio est mendicare existentiam & accipere ab alio, & indigere illo: quæ omnia sonant imperfectionem, & repugnant enti simpliciter infinito. Tertio, persona producens præsupponitur productæ prius ratione, dependentia, & constitutione: persona verò producta est posterior. Et licet necessariò sequatur productionem: tamen à posteriori tantum, & consequenter. Hoc autem repugnat Deo summe perfectò, & primo enti, nullum prius aut perfectius agnoscens: ergo &c.

Ad primum Respondeo negando minorem. Ad cuius probationem, dico de ratione Dei esse, vt sit primum ens ratione essentialis: & non ratione cuiuscunq; proprietatis personalis, nisi identicè, quatenus illa, vt productionis, identificatur essentia diuinæ, quæ est primum ens, & omnino à se.

Dices, personas productas ne quidem ratione essentia esse primum ens, siquidem illam habent ab alio, nempe à producente.

Respondeo essentiam personarum productarum duobus modis spectari posse. Primò, ab-